

ТЕМА: Рослинний покрив та тваринний світ України. охорона й відтворення 8 клас

МЕТА:

навчальна: систематизувати знання учнів про органічний світ України, розширити знання про видовий склад та закономірності поширення рослинного і тваринного світу; засвоїти знання про рослинні комплекси; рослинні угруповання, та рослини, що охороняються; привернути увагу учнів до проблеми збереження органічного світу, розширити їхні знання з екології; виробляти вміння усвідомлювати проблему в цілому. Сформувати знання про природно – заповідний фонд України.

розвивальна: розвивати активність, пошукові здібності, вміння розкрити суть певної проблеми, стисло і коротко висловлювати її, конкретно відповідати на поставлені питання, самостійно здобувати знання.

виховна: виховувати екологічну культуру школярів, бережне ставлення до природи України і рідного краю.

ОБЛАДНАННЯ: фізична карта України, туристична карта Черкаської області; таблички з написами « Еколог», «Кореспондент», «Вчений», емблема конференції, малюнки учнів на екологічну тему, таблиці « Природні зони України», малюнки представників рослинного і тваринного світу України, мікрофони, виставка літератури, енциклопедій.

ВИД УРОКУ: урок прес – конференція

ТИП УРОКУ: урок систематизації й узагальнення знань

МЕТОД: частково - пошуковий

Епіграф: *« Людина відібрала поверхню земної кулі у мудрої громади звірів і рослин і стала самотньою: їй нема з ким погратися у квача і піжмурки, у спустошеному спокої темрява довкола, нема гри, нема товариша».*

В.
Хлебнєков

ХІД УРОКУ:

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

1. Заздалегідь оголошено тему прес – конференції.
2. Розподіл ролей за бажанням (журналісти, фахівці з конкретних питань).
3. Випереджаючі завдання для всіх учнів класу.

Методичні рекомендації.

Для проведення даного уроку необхідною є достатньо тривала підготовка. Наш проект ґрунтується на теоретичній проблемі, тому підсумком має бути її розв'язання .

Підготовка та реалізація проекту включає такі етапи:

1-й етап — мотиваційно - орієнтувальний. Включає створення ініціативної групи з учнів, які і стануть організаторами та ведучими цього уроку. Їх мета: визначити головну проблему (чи проблеми) і завдання дослідження, що впливають з неї; обговорити методи досліджень, на основі яких реалізовуватиметься проект (статистичний, картографічний, порівнянь, метод «мозкової атаки»).

2-й етап — конструктивний. Включає безпосереднє здійснення проекту: учні об'єднуються в групи, до них входять: інспектор з охорони природи, еколог, вчені, кореспонденти, етнографи, літературознавці, юристи ; вони складають робочий план проекту; оформляють проект у вигляді текстів, таблиць, схем, фотографій.

3-й етап — презентаційний. Захист (презентація) проектів проходить у формі рольової гри (прес-конференція). Захист проектів супроводжується виставкою літератури з цієї проблеми, випуском тематичної стіннівки, оглядом найкращих , схемами, таблицями, які сприяють наочному осмисленню питання. Учні демонструють набуті знання, вміння, творчий потенціал, отриманий досвід, підводять підсумки своєї діяльності.

4-й етап — експертиза .

5-й етап — оцінювально-рефлексивний

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель: (під звуки музики)

Ми вже неодноразово переконувалися в тому, що життя — найчарівніше диво. Але диво це — природне, і виникло воно природним шляхом. Все, що живе на Землі, і людина теж, законний нащадок природи. Так, що ми з вами — родичі не тільки з усіма людьми, а й з тваринами, рослинами .

Повітря, вода, земля, рослини, тварини — все, без чого неможливе життя людини — руйнується самою ж людиною.

Ми часто чуємо, що « природу слід охороняти», особливо наше українське різноманіття. Про це говорять вчені, педагоги, журналісти, політики .

Ми звикли до цього заклику і навіть не замислюємося над його значенням. Нещодавно в школу надійшов лист, який адресований вам восьмикласники. І для нас він став справжньою несподіванкою.

Зачитайте лист, адже він адресований вам:

ЛИСТ ДО ЛЮДИНИ ВІД ТВАРИННОГО І РОСЛИННОГО СВІТУ

Людино! Розумна істото!
До тебе звертаємось ми,
Бо гинемо, гинемо, гине!
Будь ласка, ти нас захисти!
Хай будуть в нас цілі дерева,
Рослини, тварини, пташки!
Будь ласка, ти нас захисти!
Людино! Людино! Людино!
Ми просимо: нас бережи!
Нехай твої діти і внуки
Побачать не навпаки —
Землі пророслі і луки,
Озера глибокі, річки,
Бо ти, хоч розумна істота, т
Втручаєшся в нас невпопад.

Учитель:

Рослинний і тваринний світ напевно знав, що восьмикласники саме вивчають природу України, різноманітність видового складу, вплив господарської діяльності людини на видову різноманітність.

І саме сьогодні тема нашого уроку: « **Рослинний покрив і тваринний світ України. Охорона і відтворення.**»

Прочитавши вислів еколога Хлебнекова: *«Людина відібрала поверхню земної кулі у мудрої громади звірів і рослин і стала самотньою: їй нема з ким погратися у квача і піжмурки, у спустошеному спокої темрява довкола, нема гри, нема товариша.»*

Ми ще раз можемо переконатися, що станеться непоправне, якщо ми не будемо берегти і охороняти природу, ми залишимося самотніми на цій планеті.

Прочитавши цього листа пригадавши попередні теми з географії, нам нічого не залишилось, як негайно скликали прес – конференцію.

Ми запросили науковців, фахівців різних галузей, учнів 8 класу, які допоможуть нам розглянути цей лист, а також питання які пов'язані з збереженням і охороною природи України.

І я впевнена, ми знайдемо відводіть на цей лист, а також привернемо увагу населення і учнів шкіл .

Отже, перенесемось в студію каналу **«ПЛАНЕТА»**, саме тут відбувається науково – практична конференція на тему:

« Рослинний і тваринний світ України. Охорона і відтворення. »

ІІІ. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

Ведуча:

Доброго дня шановні гості !

Ми раді вітати вас на науково – практичній конференції присвяченій дуже важливій темі сьогодення – збереження рослинного і тваринного світу України. Ситуація на даний час є дуже важливою і складною, вирішувати її потрібно негайно.

За надісланим листом ми створили емблему охорони природи і нашої прес – конференції.

Нею стало дерево – символ рослинного світу, птахи – символ тваринного світу і люди різних націй і народів які об'єдналися на захист природи.

Кожен з учасників конференції отримав емблему – це означає, що кожен з вас долучився до цієї проблеми.

А також сьогодні кожен з Вас має змогу оцінити виступ наших учасників і що ще важливіше самого себе. Для цього у вас на столах є картки самооцінювання (додаток 1).

Ведучий:

Дізнатися в якому стані перебуває органічний світ України, які головні причини зникнення багатьох видів рослин і тварин, що потрібно зробити для збереження і відновлення природи, нам допоможуть гості студії : науковці різних галузей (вчені: біологи, екологи, етнограф, географ); представників владних структур - юрист, Депутат міської ради; журналісти.

Ведуча:

Окреслимо проблеми:

- 1. Значення, місце і роль рослинного і тваринного світу.*
- 2. Наслідки антропогенного впливу та господарської діяльності людини на органічний світ*

України?

- 3. Нераціональне використання природних ресурсів.*
- 4. Природоохоронна діяльність і законодавство України.*
- 5. Шляхи вирішення проблеми і збереження різноманіття України.*

(проблеми написані на дошці)

Ведуча:

Отже, журналісти, Вам слово .

1. Журналіст каналу « 1 + 1 » (П.І.П.)

В мене запитання до вчених географа і біолога.

Запитання:

Від чого залежить видовий склад та розміщення певних видів рослин і тварин на території України ?

Охарактеризуйте в загальних рисах різноманіття видового складу рослинного і тваринного світу України на даний час?

Географ:

Рослинний покрив є найбільш уразливим природним компонентом, тому що його розміщення і формування залежать від складу гірських порід, рельєфу, клімату, ґрунтів, водних ресурсів, тваринного світу, людської діяльності (схема в вигляді квітки).

Якщо змінюється хоча б один компонент — змінюється і видовий склад рослинності.

Тваринний світ тісно пов'язаний з типами рослин. Завдяки їхнім зв'язкам створюються фауністичні комплекси. У якому кожна тварина пристосовується по — своєму до умов навколишнього середовища.

Основними в Україні є фауністичні комплекси лісів, степів, луків, водойм . (фізична карта України з плакатами природних зон).

Біолог:

Рослинний світ України характеризується великою різноманітністю видового складу.

Із 300—350 тис. видів вищих рослин планети в Україні зростає 25 тис: **4 тисяч водоростей; 15 тисяч видів грибів; 1 тисяча видів лишайників ; 800 видів мохів , 5 тисяч вищих рослин.**

(написи на дошці).

Особливе значення мають **ендемичні**, а також рідкісні й зникаючі види рослин їх понад **1000**. На них багаті Кримські гори і Карпати (фізична карта України).

Хочу привернути вашу увагу, що природна рослинність збереглася лише **на 25 % території** України.

Господарська діяльність населення призвела до істотних змін рослинного покриву країни. Так, площа лісів скоротилася **в п'ять разів і зараз складає трохи більше 14 %**.

Значні розміри рівнинної частини України, наявність Карпат і Кримських гір, Чорного та Азовського морів, озер, водосховищ і річок зумовили багатство і різноманітність тваринного світу України.

Це підтверджується наявністю на її території понад 100 видів ссавців, близько 360 видів птахів і 200 видів риб, 21 виду плазунів, 17 видів земноводних, 20 видів ракоподібних, 25 тис. видів комах .

(напиши на дошці).

Але з кожним роком цих видів стає все менше й менше.

Ведуча:

Дуже дякуємо! За коротку і лаконічну відповідь, з якої ми зрозуміли про багатий кількісний і видовий склад органічного світу України. І проблеми збереження цього різноманіття.

Яке наступне запитання у наших журналістів?

2. Я журналіст газети « Екологічний вісник » (П.І.П.)

Запитання до екологів. Ми дуже часто чуємо про значення органічного світу в житті біосфери і людини? Переконайте нас фактами, щоб люди задумались над питанням збереження природи?

Еколог: (комп'ютерна презентація)

Загальна роль рослин колосальна.

1.Процес фотосинтезу.

Задумайтесь! За 1 день - 1 гектар лісу виділяє 200 кг. кисню, при цьому поглинає 220 – 280 кг. вуглекислого газу. А 0,3 гектари лісу за рік виділяє 400 кг. кисню – це річна потреба людини.

Немає кисню – немає життя!

2. Рослини утворюють рослинні угруповання - це середовища життя тварин і різних організмів.

Знищити рослин – знищимо тварин!

3. Ліси України займають 15,6 % території .

Ліс глобальний акумулятор живої речовини.

4. Рослинність – середовище життя для людини! (при розумному використанні й охороні).

5. Джерело різноманітних харчових продуктів, м'яса, шкіри, технічної і лікарської сировини, будівельних матеріалів.

6. Це основний корм для тварин .

7. Захист ґрунту від водної і вітрової ерозії.

8. Це не тільки матеріальне, а й духовне задоволення для людей, що надихає поетів – до віршів, музикантів – до написання музичних композицій, художників – до малювання картин (малюнки).

Ведучий :

Ви нас переконали, що органічний світ – це невід'ємна ланка біосфери. І звичайно для людини теж. Ми навіть не уявляємо життя в Україні і на планеті без рослин і тварин, навіть малесенької бактерії. Все живе взаємопов'язане між собою, нічого зайвого, все для нас важливе! Повітря, продукти харчування, ліки, будівельні матеріали – це все природа.

Ще які запитання є у журналістів?

3. Я журналіст (П.І.П.) журналу « Юний натураліст », ведучий рубрики « ЮННАТ дослідження »

Запитання: Як на вашу думку а чи є у нас рослини – символи?

Яку б рослину ви назвали символом України?

Етнограф:

Майже в усіх народів є улюблені рослини-символи: у канадців — клен, у росіян — берізка, а в нас — верба і калина. Правду каже прислів'я:

«Без верби й калини нема України». Взагалі, в українського народу є багато рослин, які в особливій пошані, й вони обов'язково ростуть біля хати кожної дбайливої господині.

Не можна уявити собі двору в Україні, де б не ріс кущ калини: обов'язково садили вербу, тополю, вишню і, звичайно, прикрашали хатину квітами: барвінком, чорнобривцями, соняшником, мальвами.

Калина — це символ рідної землі, отчого краю, батьківської хати.

Літературознавець:

Я хочу доповнити. З давніх – давен народ поетизував кущ калини, оспівував в піснях:

*«Гей, у лузі червона калина, гей, гей, похилилася.
Чогось наша славна Україна, гей, гей, гей, засмутилася.
А ми тую червону калину, гей, гей, гей, та піднімемо.»*

В іншому вірші:

*«У калини китиці червоні,
У калини білі-білі квіти,
Я тримаю гілочку червону,
А здається — усміх України.»*

Ведуча:

Можна навести дуже багато віршів, народних пісень, де наш народ оспівує неповторну українську природу. Але давайте повернемося до проблеми сьогодення і нашої конференції, щоб нас оточували не тільки пісні і вірші, а й багатий рослинний і тваринний світ. Потрібно вирішувати проблему охорони і збереження органічного світу.

Які є запитання до науковців в студії ?

4. Я журналіст (П. І. П.) журналу « Людина і природа »

Запитання до науковців : В чому на вашу думку основні причини зникнення цінних видів рослин і тварин на території України?

Науковий співробітник Інституту географії НАН України:

На мою думку і я думаю, що мене підтримають більшість вчених нашого інституту – це інтенсивність природокористування, нехтування екологічним обґрунтуванням у процесі розвитку агропромислового комплексу, осушення боліт, стихійний розвиток колективного садівництва та інші неупорядковані дії призвели до знищення майже 70 відсотків цінних природних комплексів і ландшафтів України.

Виділимо найголовніші чинники :

1. Антропогенний вплив.

Результати обчислень рівня впливу людина на ліси України показали, що він більше 50%. Найвищий 80% - у степових областях; 70% у лісостеповій зоні.

На даний момент часу можна сказати – хижацьке знищення рослинного покриву України.

2. Викиди промислових підприємств.

Надзвичайно шкідливими є речовини для рослин і тварин діоксини

сірки і азоту, озон. Один металургійний комбінат викидає свої

відходи в радіусі 150 км.

3. Кислотні дощі (підвищення кислотності в ґрунті і в рослинах).

4. Пожежі. Зі зміною клімату в нас все частіше трапляються пожежі,

при яких вигорає сотні гектарів лісів і всього живого навколо.

5. І що стосується **кожного з нас**.

Недостатній рівень екологічної культури завдає шкоди рослинному

тваринному світу України.

Наприклад: щовесни кількість первоцвітів зменшується катастрофічними темпами.

В лісах ми все рідше зустрічаємо зайця, лисицю, вовка, а все частіше мисливців .

Ведучий:

З вашого виступу ми зрозуміли, що антропогенний вплив викликає:

- Деградацію ландшафтів;
- Збіднення флори і фауни;
- Зменшення чисельності популяції окремих видів рослинного і тваринного світу.

Виникає запитання : Що робити? Як нам вийти з цієї ситуації, чому влада закриває на очі і не приймає кардинальних рішень. Вона переймається економічною кризою, а про екологічну забули.

Депутат міської ради:

Ми слідкуємо не тільки за економічним станом, а й за екологічним станом в Україні і в місті Сміла зокрема.

Раціональне використання потребує:

- ретельного вивчення і суворого обліку природних ресурсів,
- рівномірне вирубування дерев.
- правильне ведення лісового і мисливського господарства.
- Створення безвідходного виробництва
- Боротьба з шкідниками і хворобами.

- Боротьба з браконьєрами.
- Створення штучних лісових насаджень, парків, ботанічних садів, заказників і заповідників.

На територію Черкаської області припадає 355 заповідних природних об'єктів загальною площею 19 тис. га. Ось кілька прикладів:

(на карті Черкаської області)

Державні заповідники - Канівський ;

Державні заказники – Русько –Полянський біологічний заказник;

До державних заказників місцевого значення відносять:
урочище

« Мліївське », «Смілянське» Смілянського лісгоспу; Урочище « Ірдинське болото» - Черкаський і Смілянський район.

Пам'ятники природи: лісове урочище « Холодний Яр »
(Чигиринський район)

Пам'ятки природи місцевого значення: дуб Максима Залізняка, урочище « Три криниці», «скеля Пушкіна».

Багато парків, і дендропарків. Нас зацікавив дендрологічний парк школи – інтернату в м. Золотоноша. Велика колекція дерев і чагарників - 25 тисяч штук. Це база для практичних занять учнів.

В області для гармонійного поєднання інтересів відпочинку і охорони природи створена державна програма « Золота підкова Черкащини ». (показ фотографій)

Ведуча:

Шановні глядачі і учасники конференції, ми почули які заходи запроваджує місцева влада для охорони і збереження природи.

А зараз я Вас попрошу « зайняти позицію» Як на Вашу думку, ці заходи

допоможуть збереженню природи нашої області і України ?

Якщо, **« так » - зелена картка;**

« ні » - червона ;

Дякую Вам! Ми маємо надію, на швидке покращення екологічної

ситуації і в Смілі і в Україні.

Отже, якщо разом об'єднатися і приділити увагу цій проблемі, то результат ми помітимо дуже швидко.

А в мене запитання до юриста:

Які закони прийняті в державі для збереження і охорони природи ?

Юрист:

Найперше я хочу Вам повідомити, що Україна долучилася до національної екологічної мережі Європи – ECONET – нова політика

в охороні природи.

Основна ціль: збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

країн Європи. Для України така програма була розроблена ще в 1998

році, а в 28 вересня 2000р. прийнятий закон України

« Про загальну програму екологічної мережі на 2000 – 2005 роки ».

В Україні екологічне право базується на Конституції.

У 1992 р. прийнятий закон України « Про охорону навколишнього

середовища ».

Правове регулювання й охорона здійснюється спеціальними законами

і кодексами:

Земельний Кодекс -1992 рік;

Охорона лісів – лісовим Кодексом України – 1992 рік;

Закон України « Про тваринний світ » 1993 рік.

У рамках програми ЮНЕСКО розроблені і успішно здійснюються

природоохоронні програми: « Людина і біосфера ».

Створена Червона книга України, до якої занесені зникаючі види рослин

і тварин. (показ книги)

Ведуча:

Це добре, що в нашій країні є закони, які регулюють природоохоронну діяльність.

Але мою думку, **духовна криза** людини і суспільства – це один з

основних факторів екологічної кризи.

*« Любіть природу не як символ своєї душі,
Любіть природу не для себе, любіть для неї.
Вона не тільки тема вірша або картини,
В ній є великі непізнані світу глибини.
У неї вічність невмируща, порив є в неї,
Що вищий за усі пориви душі твоєї »*

Ведуча:

В часи економічної кризи на другий план відходить збереження природи.

Але є надія на те, що людство зрозуміє і знайде вихід з цієї проблеми.

Найбільша надія на вас – молоде покоління.

Журналісти ! Частіше висвітлюйте проблеми охорони!

Науковці! Пишіть наукові роботи, книги.

А ми в свою чергу будемо ще глибше вивчати і охороняти природу!

Ми не маємо права руйнувати те, що створилося не нами!!!

Спасибі за участь у конференції, до нової зустрічі!

Учитель:

Побувавши на прес – конференції, розглянувши таку важливу і болючу

тему, ми повинні відповісти рослинному і тваринному світу.

На маленьких листівках напишіть відповідь:

Як і чому потрібно берегти природу?
Ці листівки ми відішлемо до екологічної організації. Таким чином ми долучимось до учасників охорони природи.
(учні пишуть листівки і зачитують їх)

ІV. ПІДСУМОК УРОКУ:

(роблять самі учні, висловлюють власні думки).

Зачитують листи самоконтролю.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ:

написати звіт про прес –конференцію, скласти кросворд, тести на тему: « Рослинний і тваринний світ України ». (завдання на вибір)

Додаток № 1

ЛИСТ САМОКОНТРОЛЮ

Прізвище, ім'я		
Оцінка за урок (повнота і чіткість виступу, формування висновків, робота на уроці)	Самооцінка виступу	Оцінка вчителя
Відповіді учнів:	П.І.	
1. географ		
2. біолог		
3. еколог		
4. етнограф		
5. науковий співробітник		
6. депутат		
7. юрист		
Що на уроці найбільш сподобалося і запам'яталось?		

Що було найважливішим?	
Що залишилося незрозумілим?	

Література:

1. Булава Л.М. « Фізична географія України », підручник для 8 класу; Харків, « Ранок » 2008 р.
2. Масляк П.О., Шищенко П.Г. « Географія України », підручник для учнів 8-9 класів, Київ « Зодіак – Еко » 1996 р.
3. Білявський Г.О., Фурдуй Р.С., Костіков І.Ю. « Основи екологічних знань », Київ « Либідь » 2000 р.
4. Бойчук Ю. Д., Солошенко Е.М., Бугай О.В. « Екологія і охорона навколишнього середовища » навчальний посібник, Суми 2007р.
- 5.** « Нестандартний урок географії », видавнича група « Основа » 2005 р.
- 6.** « Урок географії, якого чекають », Харків, « Основа » 2008 р.
- 7.** В. Ю. Пестушенко, Г.Є. Уварова « Географія материків і океанів » (методичний посібник для вчителя), Харків ; видавництво « Ранок », 2004р.
8. Крилов О.В. « Уроки географії 7 клас », Москва « Просвещение », 1990 р.
- 8.** Кобернік С.Г., Коваленко Р.Р. « Географія материків і океанів», Київ « Навчальна книга », 2007 р.

